

(Algus ajalehes nr 123)

Asi lõppes sellega, et Tepo pidi Lepalt andeks paluma, siis lubati ka temal jumala-armust osa võtta.»

Oma mälestusi tsaarikoolist on veel jutustanud Jakob Palm, Mihkel Kera, Mihkel Kaia jt.

Olles ise kirjaoskamatud, tahtsid vanemad ikka, et lastele algharidust antaks. Majanduslikud olud olid viletsad, lapsed saadi kooli lasta ainult mõneks aastaks. Vanad traditsioonid, väike hingemaa, kehtivad seadused seisis nagu kivimäed. Rahvas ei olnud suuteline põhjanevaid uuendusi läbi viima. Esimene maa krundiseadus tuli veel 1908. aastal. Maailmasündmused hakkasid tasapisi tulema ka Setumaa ellu. Kui sajandivahetusel oli kirjaoskajaid ainult mõnikümmend, siis 1908. aastal oli Obinitsa koolis juba 131 õpilast. Õppima hakkasid ka tütarlapsed. Aga ikkagi tuli Setumaal 1500 hinge kohta 1 algkooli.

1908. a. 21. novembril leidis Eesti Kirjanduse Seltsi asemikkude kogu koosolekul (juhat. V. Reiman) Oskar Kallas, et Pihkva eestlasi on vaja aidata. Pole ju nemad süüdi, et peavad olude sunnil haridusest ilma jääma. «Päälegi on nende juures nüüd vaimlise ülemineku ajal liikumist ja ärkamist hariduse järele märgata.» Koosoleku otsuses lubab EKS Pihkva eestlastele kohase ja sündsa kirjanduse muretsemiseks 150 rbl.

1908. a. 27. juulil oli Petseris Vene Seltsi avamine. Seltsi lugemistoas oli saadaval ka mõni eestikeelne raamat.

1909. a. hakkas ilmuma esimene eestikeelne ajaleht «Petseri Postimees» 2 korda kuus (toimet. Jürgenstein). Et aga lugejaid oli vähe, hääbub seegi. Nii viresid haridusolud kuni 1917. aastani.

### AASTAD 1917—1940

1917. a. novembris eraldati vastava seadusega kooli kirikust ja kaotati usuõpetus. Rahvakoolidest said I—II astme töökoolid. Klassides pandi seinale «Vabariigi töökooli seadus».

1. okt. 1918 lähevad koolid rahvahariduskomissariaadi käsutusse.

1917. a. 12. juulil tuli Obinitsa preestriks Nikolai Raag. Ta oli sündinud Venemaal eesti asunduses 18. dets. 1888. a. Vanemad olid põllupidajad. Isa Kirill, ema Maria (Luik), mõlemad pärit Sangaste vallast. Nikolai lõpetas 1904. a. kirikuõpetajate kooli. Reisis Rootsis, Taanis ja Soomes. Oli õpetajaks Venemaa algkoolides. Võttis juhtivalt osa kultuuri- ja majandusorganisatsioonide tegevusest. Selle tõttu pidi ta elama pagulaspõlve. Ta oli energiline, suurte administratiivsete võimetega vaimulik. Eirates kõiki seadusi, asus ta kohe Obinitsas eestikeelse koguduse ja kooli loomisele. Veel samal aastal kõlas kirikus eestikeelne koorilaul.

1918. a. sügisel avaski Nikolai Raag 14. septembri koguduse täiskogu otsusega eestikeelse 6-klassilise kooli. Köstriks sai Paul Varaski (hiljem Tallinna kolledži direktor). Õpetajateks olid J. Lukas (hiljem II diviisi staabiülema), preili H. Vars ja praktikant V. Vahter. Köster-õpetajale Paul Varaskile määras kogudus palgaks 650 rbl.

1920. a. liideti Petserimaa Eestiga. Seda aastat võib lugeda ka ärkamisaja alguseks. Kooliskäimine muutus kohustuslikuks.

1920. a. tuli Obinitsa algkooli juhatajaks Eduard Palgi. Need kaks suurkuju, N. Raag ja E. Palgi, olid Obinitsa kultuurielu eesotsas kuni 1940. aastani.

Eduard Palgi sündis 29. aprillil 1896. a. Tsoolgo koolimajas Timo vallas Võrumaal. Isa Mihkel, ema Leena (Poolakes) olid kooliõpetajad. Eduard õppis Kääpa vallakoolis, Võru linna algkoolis ja linnakoolis ning hiljem õpetajate ettevalmistuskursus-

tel. Töötas koolijuhatajana Krcotusel, Põlva ja Kääpa koolides. 1927. a. abiellus ta Marie Krasnaga Petserist. Ka Mariest sai seltskondliku elu juht, seltsitöö organisaator.

Seltsielu edenes hoogsalt. Petseris loodi Rahvahariduselts.

1922. a. toimus Petseris rahvalaulikute päev, kus esines 100 leelotajat.

1924. a. peeti Petseris I setu laulupidu, kus avalaulu esitas sinne rahvalaulik Hilana Taarka.

1925. a. toimus Setumaa hariduspäev ja Obinitsa ning Meremäe raamatukogu asutamine. Meremäe vallamajas töötas hariduselts «Lätte», õpetajate ühing, Põllumeeste Selts, Tarvitajate Ühing, Laenu ja Hoiukassa Ühing, Piimaühing. 1925. a. avati esimene Setu Tarvitajate Ühingu kauplus Obinitsas.

Tsaari-Venemaa parandas Eestile nigela haridustaseme. Asuti uute algkoolide avamisega. Kui 1919. a. oli Setumaal 43 algkooli, siis 1920. a. lõpuks oli neid juba 66, kus õppis 3700 last, töötas 104 õpetajat. 1922. õppeaastal töötas juba 105 kooli 235 õpetajaga. Haridust hakati andma ka vanematele inimestele. Töötasid pühapäevakoolid. Ka Obinitsas käisid vanemad inimesed koolis, et õppida lugema ja kirjutama, vähemalt, et oskaks oma allkirja anda.

Ainuüksi Obinitsa piirkonnas töötas kolm kooli: Obinitsa, Navike, Veretino. Austusega mõeldakse tagasi nendele koolijuhtidele ja õpetajatele, kes pikka aega jagasid hinge- haridust paljudele tuhandetele setu lastele. Väga pikka aega töötasid Nikolai Raag, Maria ja Eduard Palgi, Johanna ja Aleksander Eerik, Ljubba Siimann, aga ka õpetajad Aleksander Roop, Emilie Gerhard, Boris Rea, Antonina Nigol.

Murrang koolielus oli ainult üks elulõik. Koolil lasus ka suurem koorem — tõmmata haridusellu kaasa kogu setu küla. 1938. a. kirjutas Viktor Viilup pedagoogilises ajakirjas «Eesti Kool», et Petserimaa küla on mahajäänud. Tunnusteks on kogu küla eluvorm, lohakus, mustus, aga ka kodanikuväärikus. Kool aga esitab oma nõudmisi. Kuni kool täielikult alistab küla, kulub aastakümneid, see läheb teosammul, aga järjekindlalt.

1920. a. 18. juuli «Võru Teataja» kirjutab:

«See oli ajalooline. See avas eesti aja Petserimaale. Korraldajateks preester N. Raag ja köster Jevdokimov. Rahvapidu toimus Obinitsa kooli krundil. Kavas olid Eestiisamaalikud laulud ja näidend. Pidulõppes «Eesti hümniga», mida lauldi ääretu vaimustusega laiade hulkade poolt. Mitte ainsatki purjus inimest ei jäänud silma, samal ajal kui Sise-Eestis meenutavad kaasaegsed peod rohkem orgiaid. Obinitsa on kõige haritum nurk Petseri eestlaste seas.»

Elu tõi kuhjaga uuendusi. Maade kruntiajamine, perekonnanime panek.

1926.—29. aastani töötasid Obinitsa kooli juures põllumajanduse täienduskursused, eesotsas Eduard Palgi ja agronoom Gerhard. Lapsed, kes lõpetasid 6 klassi, õppisid veel 2 aastat kursustel ja said agronoomi kutse. Üldaineid õppisid lapsed edasi. Põllumajandusteadmisi praktiseeriti kooli aias. Nii lõpetasid Vassili Murutar (hilisem Antsla tehnikumi direktor), Vassili Lill, Liinamäe jt., kellest said tublid põllumehed. Hiljem viidi see kool ära Laaserovasse.

Edasiõppimise võimalused olid õpilastel Petseri gümnaasiumis. Juba 1923. a. õppis seal 116 õpilast.

Uuesti ellu kutsutud Laulu- ja Mängu Selts «Kalev» seadis sihiks rahva hariduse, vaimse ja kõlbelise kultuuri ja kehalise kasvatusarendamise.

(Järg 4. lk.)

(2. lk. järg)

Kevaditi peeti Petseris sportipidusid, kust võtsid osa ka külanõored. Üldse olid seltsi üritused rahvarikkad. 1928. a. töötas Obinitsa ligidal Vasla külas kodupere-naiste kool. Õpetati majapidamistöid, käsitööd ja toiduvalmistamist. Ümbruskonna noored nelud said seal täis kirjutada terved kladed toiduretsepte.

Anton Vaarandi kirjutas oma mälestuste raamatus «Kild killu kõrvale» (ta oli koos Lupkiniga setu külakoolis õpetaja): «Pikkadel talveõhtutel kogunesid vanemad mehed õpetajate tarre juttu puhuma. Taheti silmaringi laiendada. Lapseliku uudishimuga päriti, kas meri on palju suurem kui Labõritsa järv? Kas laev on nii suur kui tarre? Miks ta põhja ei vaju? Kõsimus järgnes küsimusele, teadasaada-tahtmise janu oli põhjatu.» Kirjaoskamatust sundis elust kõrvale jääma. Üritati küll välja anda «Petseri Teatajat», aga ajalehel ei olnud lugejaskonda.

1938.—39. aastal oli seltsielu Obinitsa kooli juures noose saanud. Õpiti laule, näidendeid. Korraldati teeõhtuid. Käidi esinemas mitmel pool mujalgi. Mängiti «Libahunti», «Vanaema ututalle». Franz Spevak juhatas laulukoori. Piirkonnas oli palju noori. Elu viidi ühiselt edasi.

1940. a., kui lapsed kooli tulid, ei leidnud nad ees enam vanu õpetajaid. Koolijuhatajaks sai Ernst Jürisoo. Mäletan, et hommikuti olid kooli kogunemised, loeti palvet ja lauldi (harmooniumil Vaino). 1941.—43. aastani käidi koolis ebaregulaarselt. Koolimajas asus sakslaste staap. Raamatud, mis seisid koridori kappides, olid tassitud kooli aeda. Maja kavatseti õhkida. 1944. a. tulid Eerikud Navike koolist Obinitsa. Navikesse jäi Leida Savala. Obinitsa algkoolist sai MTK (mittetäielik keskkool). Õpetajad: Adele Kuika, Maria Trummal, Elli Vahur, Anni Valdre (Põhja), Anni Kõiv.

1945. a. Petseri maakond kaotati. Riigipiir «toodi» Irboskast 3 km siia poole Petserit. Setumaa jagati Vene föderatsiooni, Põlva ja Võru rajooni vahel. Algas rahva väljaränne.

Õpetajad: Aleksander Eerik (direktor), Leo Saluveer, Enno Saluveer, Valli Rand, Adele Kuika, Johanna Eerik.

Lugemisraamatud korjati jälle kokku, neid sai 632 eksemplari õpetajatele pedagoogilist kirjandust ja 160 lasteraamatut.

1946. a. tulid õpetajaks Loo-la Ploomipuu, Olga Mast Valli Haljasmeets. Nikolai Kahulane, R. Räbovoitra.

1947. a. tulid uuteks õpetajateks Heinrich Vakman, Mihkel Sõrmus.

1948. a. lahkusid Eerikud. Direktoriks sai H. Vakman. Õpetajatena tulid tööle Riina Piirisild, Maria Lõhmus, Aili Juhkam.

1949. a. 2. aprillil moodustati Obinitsas esimesed koolhoosid: J. Stalini-nimeline ja «Kungla». Kooli tuli direktoriks Aksel Murel, kes pidas siin sellel raskel ajal vastu 10 aastat.

1950. a. augustis anti kirik üle koolile. Kellatorn võeti maha, pühapildid asendati riigijuhi portreedega. Lapsi oli koolis palju, 150 ringis ja koolielu kees ikka edasi. Mäletatakse tänutundes tolleaegset tõelist maa soola Juta Tuid, Ly Audrut, Pärja Kreevaldit, Liivia Kalnapenkist, Tiia Mõttust, Alma Kadajat, Tiia Toomsalu, Laine Ruusi, Eda Sudemäed ja paljusid, paljusid teisi, kes oma nooruse särtsu jätsid Obinitsa laste südameisse. Kooli direktoriteks on veel olnud: 1959. a. Aino Muuga, 1960. a. Valter Ploom, 1963. a. Evi Tõlgo, 1964. a. Kalju Lumi, 1966. a. Helmut Seeba, 1972. a. Raivo Raam, 1976. a. Enn Koppel, 1977. a. Heino Luiga, 1979. a. peale juhib kooli Nikolai Mehilane.

1963. a. 17. novembril sai Obinitsa uue koolimaja.

\* \* \*

Kooli ajaloo kokkuseadmine on pikk töö. See kestab aastaid. Täna kõiki neid inimesi, kes aitasid mind fotode ja mälestuste kogumisel. Et puuduvad veel paljude lendude klassi- või lõpupildid, täna ette neid vilistlasi, kes Obinitsa kooli ajalugu veel täiendavad ja oma koolipõlve mälestusi saadavad.

**LIIDIA SILLAOTS,**  
Obinitsa raamatukogu  
juhataja